

SZAKDOLGOZAT

Komjáthy Richárd

GÖDÖLLŐ
2025.01.01.

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Szent István Campus

Állattenyésztési Tudományok Intézet

Lótenyésztő, lovassport szervező agrármérnök

alapképzési szak

A fogathajtás magyarországi történelme

Belső konzulens: Abayné dr. Hamar Enikő

Egyetemi docens

Belső konzulens intézete/tanszéke:

Állattenyésztési Tudományok Intézete/

Állattenyésztés-technológiai és Állatjóléti Tanszék

Külső Konzulens: Horváth Lilla

Lótenyésztő

Készítette:

Komjáthy Richárd

TMOV7A

Tartalom

1	Bevezetés - Téma felvetés	3
2	Vizsgálatom célja	4
3	Irodalmi áttekintés	5
3.1	A fogathajtás kialakulása.....	5
3.1.1	Díjhajtás	7
3.1.2	Maraton hajtás	7
3.1.3	Akadályhajtás.....	8
3.2	A magyar fogathajtás története.....	8
3.3	Fogathajtó lófajták	9
3.3.1	Lipicai fajta bemutatás	9
3.3.2	Nóniusz fajta bemutatás	11
3.3.3	Gidrán fajta bemutatás	13
3.3.4	Welsh Póni fajta bemutatás.....	14
3.3.5	Koninklijk Warmbloed Paardenstamboek Nederland (KWPN) fajta bemutatás 15	
4	Anyag és Módszertan	17
4.1	Adatforrások	17
4.2	Módszerek	18
5	Eredmények.....	19
5.1	A Lipicai és a KWPN Fogathajtási Eredményeinek Összevetése	19
6	Következtetések és javaslatok.....	29
7	Összefoglalás	31
8	Köszönetnyilvánítás	33
9	Irodalmi tartalomjegyzék	34
10	Ábrák és Táblázatok jegyzéke	37

1 Bevezetés - Téma felvetés

A szakdolgozatom témája a magyarországi fogathajtás, melynek bemutatásához fő motivációm az életemet gyermekkorom óta befolyásoló fogathajtói kapcsolatok, továbbá annak történelmi, és kulturális értékei, melyek formálták a világ alakulását, és melyek befolyásolták nézőpontomat. A fogathajtás ezen kívül rendkívüli hatással volt a hadászati, és közlekedési, továbbá kulturális téren a világban, mellyel nemzetek felépítését, és jelenét alakította. Ezen változások nélkül nemzetünk nem rendelkezne ilyen dicső történelemmel. Ennek sporttörténelmi legnagyobb lépcsőköve 1970, amióta hivatalos lovassporttág a világon, és 1971-ben került megrendezésre az első hivatalos fogathajtó Európa Bajnokság Budapesten, amivel hazánk is hivatalos színterévé került a fogatvilágnak, majd 1972-ben az első Világ Bajnokságot, melyeket azóta is rendszeresen rendeznek hazánkban. Kezdetben csupán a négyes és kettes fogat volt a versenysport velős részének alkotója, mostanra már az egyes is fontos részét képezi, és kezd beszivárogni a pónifogat is a köztudatba.

A magyarországi versenyek alakulása az idő során, igen változatos, de sikerekben gazdag, ahol világszinten híres és sikeresebbnél sikeresebb hajtóink (pl.: Lázár Zoltán, Lázár Vilmos, Pettkó-Szandter Tibor, Abonyi Imre, Kádár László, és még számtalan személy a fogathajtás történelméből.) szerepeltek, akik 1930 óta tartják hazánkat a világ legjobbjai között, mind a lovaskocsik technikai fejlődésének szempontjából (pl.: felfüggesztés (laprugós, légrugós), nyomtáv szélesség, magasság, tömeg, anyagi felépítés, kialakítás, gumiabroncs típus), mind pedig a sportcélra használt lovak felhasználásáról, és annak kiképzési és tenyésztésbéli fejlesztése kapcsán. Beleértve a különböző fajták hasznosítását (pl.: akadályhajtás /távhajtás), és ennek specifikus tenyésztését erre a sportcélra akklimatizáltam, és azon belül is specifikálva az adott hajtási stílusra, mely nemzetközi szintet képvisel. Nem beszélve arról, hogy az adott fajták tenyésztése során, a megfelelő egyedek kiválasztása a sportág követelményekhez, melyek fogathajtás esetén egy ló nyaka jól izmolt, alacsonyan, vagy középmagasan illesztett, hosszú és térélelő lépése van, a mar a hát középhosszú, egyenes, és jól izmolt, a szügy és a váll széles izmolt, a jó vonó erő kialakítása végett.

Hazánk továbbá nagy szerepet képvisel a versenyszabályzatok változásában ezáltal azok enyhülésében vagy szigorításában az idő során, és a különböző versenyfeltételek változásában a sportág fejlődése érdekében, mivel számos híres ebben a sportágban lévő közszereplő kis hazánkból származik.

A sportágban való hagyományos öltözék megjelenése, mind lovas, mind ló szempontjából pl.: ruházat/kocsis hámok, felszerelések igen fontos alapköve ennek a szakágnak is, melyhez hozzájárult némiképp a magyar fogathajtó sportág is. A szakdolgozatom kutatási része a versenylovak tenyésztésének változásának az eredményéről szól, továbbá a tenyésztés eredményeképp létrejött fajták teljesítményének a nemzetközi szinten való helytállásáról, ezzel a szakággal kapcsolatban amelyben részletezem, mind fajtaváltozások tekintetében pl.: nóniusz, lipicai, gidrán, welsh póni, (Koninklijk Warmbloed Paardenstamboek Nederland) KWPN, mind küllemi megjelenés béli feltételi és igény szerinti változásokat, a teljesítményre való szelekció módszerét, valamint a fentebb említett fajták genetikai sajátosságát pl.: nyakillesztés, tehát a küllemi bírálaton való paraméter béli változásokat, melyek elősegítik a minél jobb teljesítmény, és amelyekben megjelenik a magyar lótenyésztés alapelve, miszerint minél, jobb teljesítményű lovak tenyésztése, továbbá ennek megjelenése a hazánkon kívüli lótenyésztésben szakág specifikusan. Továbbá kifejtem a fogathajtásban használatos fajták egyéni sajátosságait és jelenlegi tenyésztési helyeit hazánkban, és hazánk fő fajtájának egy külföldi fajtával való versenyteljesítményének esélyeit a nemzetközi szintű fogathajtó versenyekben.

Továbbá ehhez tartozóan a magyar fogathajtás hagyományai, és az ahhoz tartozó felszerelések, ruházatok (Kalap), és adott jellegzetes lófajtáink (Lipicai), amelyek együttesen bemutatják a fogathajtás magyarországi történelmét, és annak fontosságát a fogathajtás történelmében, és a lótenyésztésben.

2 Vizsgálatom célja

- I. A magyar fogatsport történelmiértékének a felmérése, és annak elhelyezése nemzetközi viszonylatban.
- II. Felmérni a fogatsportban szerepet betöltő magyar lófajták tenyésztésbéli változását, és esetleges teljesítménybéli előremenetelét.
- III. A fogathajtásban legfontosabb szerepet betöltő fajták összehasonlítása tenyésztésbéli és teljesítménybéli szempontokból.
- IV. A magyar fogatsport történelmi értékének felmérése, és elhelyezése a nemzetközi porondon.

3 Irodalmi áttekintés

3.1 A fogathajtás kialakulása

A fogathajtás történelmi kezdetét a sportág alapjául szolgáló szekér feltalálása indította el, melynek ideje 3-4 ezer évvel korábbamra tehető az akkori Mezopotámia területére. Ezen vidékről eredeztethető a lovak domesztikációja is. Ettől függetlenül kezdetben az első fogatok húzó állata a marha volt, és csak később, a Mezopotámiában élő sumérok alkották meg az első lovas fogatokat, a lovak domesztikációját követően. Ezt figyelembe véve, ezáltal minden későbbi lovastevékenység bölcsőjévé válik ez a színtér, bár kezdetben még nem sport céljából kerültek ezek a fejlődések napvilágra, hanem mint napjainkban, a hadászati fejlesztések utóterméke volt a sport, és minden fejlesztés, mely formálta ezen hasznosítási ágat.

A legrégebbi fogatolási jelleg a kocsi szempontjából a Biga, vagy Triga, vagy Quadriga, mely az ókori Rómából eredeztethető vissza, ahol az arénák legkedveltebb kocsizási formái voltak.

Az első lovas fogatok, szekerek a hódításokat segítették elő, és a lóképzés, idomítás, edzés megkezdését a lovak körül (Pataki, 2013). Az első olyan esemény mely során hivatalosan is részt vett a szekérverseny, fogatverseny, az írásos feljegyzések alapján valahová az időszámításunk előtt 680-ra tehető, mely során még egyáltalán nem a maihoz hasonló módon versenyeztek, de itt indult ki a versenyzés láza, és kezdete. A következő nagyobb fejlődések megindításának alapjául szolgáltak az efféle versenyzések, emiatt fejlődtek a szekerek kialakításai, szerkezete, anyagai, felépítése, és az azt hajtó lovak kiképzése, edzése, tenyésztése, és a felszerelés mi rájuk került is előre tört a fejlődés útján (Hernecky, 2023). A, későbbiek során már nem csak, mint verseny eszköz tekintettek a szekerekre, hanem akár csak a hadászatban a kezdetben, előnyökkel járt a szekerek gyorsasága, hosszútávúsága, akár postakocsizás számára, akár a nagyobb távok áthidalására a szállításban, és utazásban, ezáltal a fogathajtás/kocsizás világformáló hatással bírt, mind a népvándorlásban lévő szerepe miatt, mind, az országok/birodalmak alakulásában (Hernecky, 2023). Minden nemzet számára az évszázadok során megvoltak és megvannak azok a bevált praktikák, és hagyományok melyek az adott nemzet fogathajtásbéli kultúráját adja. Erre példa az angolok esetén a hatos fogat, mely nevéből adódóan a kocsi elé befogott 6 lóról kapta nevét, melyek 3 sorban vannak befogva, minden sorban egy-egy lópár. Manapság ezek már csak hagyomány üzési célból léteznek, a verseny szinten egészen más alapon zajlik a fogathajtás.

A mostani fogathajtás esetén lebonyolítás tekintetében szabadtéri, vagy fedettpályás versenyekről beszélünk, fogatolási stílus tekintetében pedig egyes, kettes, vagy négyes fogathajtó stílusokról beszélünk, akár VB (világbajnokság), vagy EB (Európa bajnokság) szinten is. A verseny lehet akár egy, két vagy három napos is, továbbá a fogatolási stílus is sokrétű, lehet akár díj, akadály vagy maraton hajtás, a verseny felépítése (Fogathajtás története, Anonym).

A fogathajtás stílusainak és felszereléseinek rendszere a hagyományt, az eleganciát és a sportteljesítményt ötvözi. Két fő fogatolási stílus különböztethető meg: az Achenbach-féle angol és a magyar hajtóstílus.

Az Achenbach-féle Angol Hajtóstílus Benno von Achenbach-ról kapta nevét, aki rendszerezte a technikát. Ez a stílus a precizitást, az egyszerűséget és az eleganciát helyezi előtérbe. Jellemzője a két kézzel történő szárkezelés, valamint a nehezebb, elegáns nyakhám használata. A kocsik között az angol típusú, magasabb építésű járművek, mint a Landau és a Phaeton dominálnak. A lovak docra vannak kötve, a fogat felépítésileg magas felépítésű, és lovak kumet hámmal vannak befogva, mind a kocsin, mind a ló szerszámzatán sok a fém díszítés, ezáltal az angol sokkal jobban szabályokra épülő egysíkú hajtási mód, melynek a rend, és fegyelem az alapja (Hernecky, 2023).

A magyar hajtóstílus a hazai fogatos hagyományokra épül, hangsúlyozva a gyorsaságot és a fordulékonyaságot. Hagyományos formájában az egykezes, ún. „békával” összeállított szárvezetés volt jellemző, de ma már a kétkezes vezetés is elterjedt. Felszerelésében a könnyebb szügyhám használata a legelterjedtebb, a kocsik pedig alacsonyabb építésűek, és szügyhámiban hámfára vannak kötve a lovak a magyar jellegű kocsik esetén, mint a kiskocsi vagy a Péter-kocsi, melyeknek eredete Kocs településre vezethető vissza (Hernecky, 2023).

A fogathajtó öltözék béli stílusok rendkívül szigorúak, hangsúlyozva a rendezettséget és a hagyományt. A hajtó és a groom számára kötelező a kalap vagy sapka, cylinder vagy keménykalap díjhajtásnál, kobak maratonhajtásnál és a barna bőrkesztyű. A hajtó köteles hajtókötényt viselni, ami általában sötét, elegáns színű. A férfi hajtók sötét, elegáns zakót vagy öltönyt, míg a hölgyek visszafogott kosztümöt viselnek. A groom ruházata harmonizál a hajtóéval, gyakran formális livery másnéven ünnepélyes egyenruha viselet.

A fogathajtó felszerelések választása alapvetően két kategóriára oszlik: díj- és maratonhajtás. A kantár mindkét stílusban szemellenzős, a zabla pedig általában valamilyen típusú nagykantár

a precíz irányításért. A hám terén a már említett szügyhám és a nyakhám képezi a fő stílus béli különbséget. Az istrángok és a hátsó részek (farhám) funkcionálisak, a ló erejét továbbítják és a kocsit tartják meg. A hajtószárok anyaga lehet bőr vagy szintetikus (Fogathajtás, Anonym, [N. a.]).

A kocsik típusa a versenyszám függvénye. A díjhajtó kocsi az eleganciát, a klasszikus formát és a sötét színt képviseli, és a díjhajtás során tilos a lovakon lábvédőt használni. Ezzel szemben a maraton kocsi robusztus, erős fékekkel és növelt stabilitással rendelkezik, a maratonhajtásban a lábvédők használata engedélyezett és ajánlott a lovak védelmében a nehéz akadálypályán.

Összességében a fogathajtás felszerelése és öltözéke a sportág kettős természetét tükrözi: az eleganciát és a tradíciót a díjhajtásban, valamint az erőt, a robusztusságot és a biztonságot a maratonhajtásban. Továbbá, a magyar stílus a praktikumokra épül, és az angollal ellentétben a díszes szerszámzat, és díszes magyar népi stílusú öltözék, jellemzi, mely Hungarikumként a magyar nép kultúrájának alappillére.

3.1.1 Díjhajtás

A díjhajtás, mint fogatolási mód az adott fogatban lévő lovak legyen az egyes, kettes vagy négyes fogat, az elengedettségét, és hajlékonyságát figyeli a lovaknak, együttevén azok idomítottságával, és a hajtó szármunkájával a jármódok szabályosságával, melyet az előre leadott díjhajtó program segítségével kell bemutatni egy 40x100m-es négyszög pályára keretein belül. A pályára egyes pontjai betűkkel vannak megjelölve, hogy jelezzék és segítsék, mint a hajtó munkáját, mint a bírák értékelését, a feladat végrehajtása közben, hogy az mennyire szabályos, pontos és szakszerű (Herneczky, 2023).

3.1.2 Maraton hajtás

A másik formája a fogathajtásnak a mai versenyéletben még a Maraton hajtás, amely a jelenlegi versenyszámok legnépszerűbb, és egyben legnehezebb típusa. A pályát hossz alapján 5 szakaszra bonthatjuk, az I. szakasz: A:6000m, majd a B: 1000m, aztán C: 4000m, ezek után D: 1000m, és végül E: 8000m. Általában 8 akadály található benne, melyek építettek, az E szakaszban. Minden fázisnak megvan az alapideje, azaz azon idő melyet túllépve hibapont írható fel a hajtónak, $5s=1$ hibapont. Viszont az A és C szakasz esetén, még minimum idő is előírt, amelynél hamarabb nem lehet beérni, mivel szintén hibaponttal jár. A verseny látványossága szempontjából az E szakasz a legígéretesebb, mivel ezen szakaszban kell neki

rugaszkodni az akadályoknak, melyek sokrétűek, és igen nagy odafigyelést igényelnek a hajtó részéről (Hernecky, 2023). Minden akadályban töltött másodperc 0,2 hibaponttal jár, így a gyorsaság az egyik fő szempont a pontosság mellett. A szakasz bírok figyelnek, minden fázist, és az akadály bírok, minden akadályt, továbbá fotocellás időmérés történik manapság (Driving Horses, Anonym [N. a.]).

3.1.3 Akadályhajtás

Az utolsó nap az Akadályhajtásé, mint fogatolási versenyszám, amely táv alapján lehet 600, vagy 800m-es, melyben 20 kapuval van megnehezítve a hajtók feladata, és 2-4 összetett akadállyal. A feladat ezen versenyszámban, egy fix pályarajz alapján egy vonalvezetés követése mellett a kocsik manőverezése bolya párok, kapuk közt, melyek tetején található egy-egy labda, amelynek nem szabad le esniük, mivel azért hibapont jár. Ezen versenyszámban az előzetes két versenyszám eredményei alapján fordított rajt sorrend alakul ki, azaz az elsőnek indulók a sereghajtók, az élen állók pedig utoljára következnek, a hibátlanul, alapidőn belüli hajtók között összevetést hajtának végre, hogy ellehessen dönteni a végső győztest, de ez csak az adott versenyszámon belüli győztest adja meg, az összesített csapatgyőzteseket, már előzetesen el lehet dönteni (Váczi, 2023).

3.2 A magyar fogathajtás története

A magyar fogathajtás történelme hosszasan nyúlik vissza és szinte egy a világ fogatvilágával, hiszen nagyon meghatározó szerepet töltöttünk be, a fogatolás alakulásában, mind a kocsi fejlesztésében, mind a lovak kiképzésében, mind a lófajták tenyésztésében a fogathajtáshoz (Molnár, 2007).

Magyarországon a legelterjedtebb fogatolási módok egyike a kettős, mely tájegységként sok változatot mutat. Ezentúl igen népszerű és igen nagy múltú fogatolási mód a négyes fogat is, melyben hazánk az egyik legjobb világszinten. De igen híres hagyományokkal rendelkezik, hazánk például a leghíresebb magyar fogatolási mód az Ötös fogat, ami a Hortobágyi régióhoz köthető, melyben kétsorban rendezve vannak a lovak az első sorban 3, a második sorban, ami a kocsihoz közelebb van, 2 ló van befogva (Hernecky, 2023). Szintén, mint az 5-ös fogat található még 7-es fogat is, mely a módosabb régi urak fogata volt, mellyel vonultak a pusztában, de ez mára márcsak népi eseményeken hagyományőrzés céljából látható (Pettkó-Sz., 1931). További hagyománybéli jellegzetesség a strucctollas kalap, vagy a hortobágyi csikós kalap, a kétoldalt varrással, fonattal rojttal, bojttal díszített csizma, a bakra a ruházat

mintájával megegyező szőrme. Továbbá a ruházatnak pedig tükröznie kell a magyar népi ruhák színeit mintáit, mint minden más öltözéki kiegészítőnek (Hecker, 1986).

A fogathajtás, mint világszinten ismert sport, igazán szabályrendszerek közé szorítása a két világháború közt kezdődik el, az 1930-as években (Hernecky, 2023). Ettől a ponttól a magyarfogatélet őseihez méltó módon a mai napig jelen van az élvonalban, kezdve a legnagyobb versenyekkel Aachen, Windsor, Hamburg, Münster, ahol megalapozták hajtóink a magyarok sikereit, és hírnevét (Fehér, 2024). Pettkó-Szandter Tibor, a mai napig az egyik leghíresebb hajtónk és a magyar fogatos élet megalapítója, továbbá Kádár László, Szentmihályi Ferenc, Bárdos György, akik a meghatározó alakjai a háború utána fogatolásnak is, ezen hajtók mögött is álltak kiváló tanárok, például: Abonyi László, Babits Gyula vagy Abonyi Imre (Hernecky/ Pál/ Abonyi [N. a.]).

Továbbá Várady Jenő, Fülöp Sándor, Juhász László, akik a 70-80-as évek meghatározó alakjai (Várady /Dávid /Salánki, 1999). Hazánk, szerepet vállal a hivatalosan rendezett versenyeken, azóta, mióta a Fogathajtást elismerik, mint lovassportág, és már az első nemzetközi versenyen, amit hazánkban rendeztek kiválóan szerepeltünk(1971 Budapest EB), inentől kezdve hazánkban rendeztek 17 Világbajnokságot, és 6 Európa Bajnokságot, melynek eredményeképpen hazánk hajtói összesen 109 éremmel gazdagították országuk dicsőségét, melyből 52 aranyéremként teljesült, mind Egyes, mind Kettes, mind Négyes fogatban kiválóan teljesítettünk, minden versenyen melyen megjelentünk (Prof. Dr. Fehér 2024). Ezen versenyek eredményeképpen hazánkknak 19 világbajnoka és 6 Európa bajnoka lett. Hazánkban szerte minden nagyobb lovas kulturális helyszínen rendeztek versenyeket, például: Budapest, Szilvásvárad, Mezőhegyes, Kisbér, Kecskemét (Hecker, 1986).

3.3 Fogathajtó lófajták

A fogathajtásban a történelem során, sok változás történt, és még annál is nagyobb változás a lovak tekintetében, a minél nagyobb verseny teljesítmény elérése érdekében a fajta tenyésztése vált az egyik legfontosabb szemponttá a sportban (Mihók/Pataki, [N.a.]). Ezáltal jöhettek létre oly sok féle fajták, melyek közül egyik eredményesebb volt, mint a másik (Hernecky, 2023).

3.3.1 Lipicai fajta bemutatás

Az egyik leghíresebb fogathajtó ló fajta, a Lipicai, mely hazánk lótenyésztésének meghatározó lova, és mely a világszínvonal élén áll a fogathajtó sportban. A lipicai, mint

lófajta, többszázéves tenyésztési múltal rendelkezik, már a 16. század óta létezik, főként spanyol lovak adják az alapját, de a fajta nemesítés során került Arab vérrész sem elhanyagolható, mivel igencsak fajtaalkotó tulajdonságok jöttek onnan. A fajta jól tükrözi az akkori barokk ló szemléletet, melyet fajtamegőrzés céljából a mai napig próbálunk megőrizni.

A fajta magyarországi eredetét az 1800-as évektől számítjuk, amikor is Mezőhegyesre lett menekítve Lipicáról az akkori ménes, és inntól kezdődött el a magyar tenyésztése. A háborúk előtti, és következtében lévő időszakban az állomány folyamatos mozgásban volt, először Fogarasra, majd Bábolnára lett át helyezve a ménes. Ahol egy 40 éves tenyésztési időszakot követően a Bükkbe lettek áthelyezve a lovak Szilvásváradra, így végre olyan helyre kerültek a lovak, aminek domborzati viszonyai a legjobban hasonlítanak Lipicáéra. A mai napig a fajta tenyésztése zajlik mind a három tenyésztési helyen, ahol megfordult a fajta, továbbá Európán belül még Piberben, Dakovoban, Kistapolcsányban folytatódik a fajta tenyésztése (SE-TSK, 2007).

A fajtát, mind fogathajtásban, mind a Spanyol lovasiskolában megtalálhatjuk, és használatos hátszlóként is, mivel igen engedelmes fajtáról beszélünk, jó tanulóképességgel. Enyhén kosfeje van ennek a fajtának, rövid, de jól izmolt, és magas illesztésű nyaka van. Rövid hát jellemzi, de igen izmos far, dinnye, vagy alma far jellemzi, viszont marja nem igazán feltűnő (Bodó/Hecker, 1998). Kemény pata szerkezete van, és száraz izületi, és ín szerkezete, szikár testfelépítés jellemzi, így igen jól alkalmazható, rövid végtajai miatt, igen szapora jármódra is képes, mely egy térnyerő mozgási forma. Átlagos marmagassága a 155-170cm közé esik. Főként szürke színben található, de van belőle fekete, és pej is (Lipicai fajta története, Anonym [N. a.]). Az általános felépítéstől kisebb mértékben eltérnek az adott fajta tenyésztési állományok, a piberi osztrák állomány, kissé finomabb felépítésű, ezáltal inkább alkalmas hátszló munkára, mint a szilvásváradai állományban, ahol a tenyésztett lipicai lovak főként kocsilónak alkalmasak. Viszont minden esetben a 8 vonalból és a körülbelül 40 kancacsaládból származtathatók, ezáltal egyik sem fajta idegen.

Szigorú tenyésztési paraméterek mellett tenyésztik csupán a 8 törzsvonalát ismerik el a fajtának, melyek a: Pluto (szürke), Conversano (fekete), Favory (fakó), Maestoso (szürke), Naepolitano (pej), Siglavy Capriola (szürke), Iniziato (szürke), Tulipan

1. táblázat: A lipicai fajta törzsménjei

(forrás: saját szerkesztés a forrásokból kinyert adatok alapján, mely a FEI oldaláról származik.)

Törzs Neve:	Pluto	Conversano	Favory	Maestoso
Alapító Mén:	Pluto Senior	Conversano Senior	Favory Senior	Maestoso Senior
Eredete:	Dán királyi ménés	Nápolyi Királyság	Kladrub	Spanyolország
Törzs Neve:	Neapolitano	Siglavý	Incitato	Tulipan
Alapító Mén:	Neapolitano Senior	Siglavý Senior	Incitato Senior	Tulipan Senior
Eredete:	Nápoly	Arab	Magyar	Magyar

A fentebb mellékelt ábrán látható a lipicai fajta 8 törzs vonala, azok alapító ménjeivel, és az adott vonalak nemzeti eredetével. A fajta ténylegesében az Osztrák-Magyar Monarchia következménye, és ezáltal annak felbomlását követően annak az utódállamaiban található meg, ahol a fajta és a genetikai megőrzés miatt, mai napig tenyésztik. A tenyésztői megőrzést és fajta könyvezést nemzetközi szövetség felügyeli, és segíti annak össze tartása érdekében, melynek hazai képviselője a Lipicai Lótenyésztők Országos Egyesülete.

3.3.2 Nóniusz fajta bemutatás

A következő magyar fogathajtó lófajta a Nóniusz, mely szintén nagy hírnévvel rendelkezik, és igen közkedvelt fajta, az eredete a Nonius, későbbi nevén Nonius Senior lóhoz vezethető vissza, mely hadizsákmányként került az Osztrák-Magyar Monarchia birtokába, és 7 éves tenyész működése alatt, mely 1816-tól tartott 1822-ig, mindösszesen 79 mén, és 122 kancaivadéka született, melyek meghatározó szerepet töltek be a fajta kialakulásában, ezek közül is 15 nyerte csupán el a törzsmén besorolást. Mezőhegyesen való tenyésztése során főként nagyméretű elsősorban spanyol- nápolyi kancákkal volt fedeztetve.

A fajta lényegében egy angol félvér, mely számos keresztezésen esett át. Mind méretei, mind származtatása alapján nagyon hasonlít a Mezőhegyesen tenyésztett fajtákra, eltérést az okoz, hogy a fajta tenyésztése során a tovább tenyésztési kritériumok közé a magasság és a nehéz vértűség tartozott, és a fő szempont egy jó hámos ló létrehozása volt, nem pedig egy jó hátsó lóé, így az háttérbe is szorult. A fajta nemkívánatos hibáinak a kiküszöbölésére, és orvosolására, igazán kiváló szilárd szervezetű angol telivér egyedek bevonásával kívántak javítani, mely sikerrel zárult (Nóniusz L. O. E. [N. a.]).

A fajta alapvető felépítése, két típusra osztható egyfajta hátsóbb jellegű, és egy inkább markánsabb erősebb felépítésű. Sokoldalú nyugodt lóról beszélünk, melynek feje kosfej, vagy félkosfej a nyak nem hosszú, és illesztése közép magas, mely az arab és nápolyi nagybefolyású ősök eredményeképpen alakul ily módon, háta hosszú, marja nem kifejező, fara terjedelmes

markáns, patája kemény szerkezetű, lábai arányosak a testéhez mérten és erősek, átlag marmagassága 160-170cm, marja közép magas, átlag színezet pej, sötétpej, fekete, háta hosszú középhosszú, és széles, jól izmolt. Fara terjedelmes, lejtős felépítésű. Igás jellege miatt szügye széles, és jól izmolt.

Tenyésztésük során Mezőhegyesen két ménésre volt osztva a nóniuszok, nagy létszámuk miatt, melynek oka, hogy legnagyobb példányszámban ezt a fajtát tenyésztette Mezőhegyes. A két ménes a nagynóniusz, és kishóniusz ménes elnevezést kapta, melyből következtethető, hogy marmagasság és rámáság alapján szelektálták az egyedeket, és ezen feltétel alapján tenyésztették őket tovább (Lovasok 2023).

A keresztezések során jött létre a ma is ismert nóniusz, mivel Nóniusz Senior nem volt nóniusz szerű ló, így fő jellegei alapján meredek lapockája volt, hosszú háta, keskeny rövid fara, melyek hibának számítanak jelen fajta tenyésztési iránya szempontjából, ennek orvosolása érdekében angol telivérekkel keresztezték a fajtát.

Amik közül a Nonius-9, Noniusz 34 és 36, volt igazán nagy szereppel főleg utóbbi kettő. Apai ágat tekintve, minden ma élő bejegyzett Nóniusz ló e két lóhoz származtatható vissza. A fajtát keresztezték spanyol, és rokon tenyésztették arab egyedekkel, a még kiválóbb érték végett. Ezek után a fajta bár igen jó teljesítményű volt, de nem eléggé megnyerő, így alkalmazták a telivér vérvonalat is benne, hogy a fajta kissé finomabb legyen. Igazán jó munkaképes, intelligens, katonalóvá vált, melyet az ország számtalan pontján tenyésztettek, például: Makó, Mezőhegyes, Debrecen, Hortobágy.

A fajta szempontjából Mezőhegyesen kialakult törzsméneket négy kitűnő egyedre lehet leosztani, melyek a Nonius A/ Nonius B/ Nonius C/ Nonius D, ezek ágak rendkívül nagy hatással voltak a fajta megőrzése céljából, és annak bekegorgorizálása miatt. A fajtahanyatlását sok szempont okozta, ezek közé sorolható a háborúk vesztesége, a szocializmus okozta központosítás, a mezőgazdasági, és hadi igény megszűnése lóra, de mégis a mai fennmaradt állapota a későbbi átszervezéseknek köszönhető, mely során a fajta megőrzése lett a cél, ezáltal mára annak rehabilitálása nagy mértékben zajlik, melynek fő irányítója hazánkban a Nónius Lótenyésztők Országos Egyesülete (A Nóniusz fajta Anonym, [N. a.]).

2. táblázat: A Nóniusz Törzsménekek

(forrás: saját szerkesztés a forrásokból kinyert adatok alapján, mely a FEI oldaláról származik.)

Vonal	Törzsmén
A	Nonius XXIX
B	Nonius XXXI
C	Nonius XXXVI
D	Nonius XUI

3.3.3 Gidrán fajta bemutatás

A harmadik fajtánk a Gidrán, mely szintén egy igen használatos fajta a fogathajtásban, bár a többihez mérten kevésbé, a fajta Mezőhegyesi visszaszármasztásra vezethető vissza, de a fajta eredete a 19. századra nyúlik vissza.

A fajta egyik melegvérű, markáns szilárd szerkezetű lófajta, nagy rámás eléggé tömeges lófajta, átlag marmagasság 155-170cm közé esik. Színe kizárólag sárga lehet. Feje az angol arab lóra hasonlít, jó kocsiló, könnyű és elegáns, feje a testtömeggel arányos, közepesen tűzött, nyaka közép magas illesztésű, jól ívelt, és hosszú, marjánál kifejező baltavágás, és kifejező mar. Feszés széles jól izmolt test, hát, ágyék és lapocka. Szügye széles jól izmolt, lábszerkezete szabályos.

A fajta a mezőhegyesi ménesbirtokon volt tenyésztve főként katonai célzattal, a fajta mai kialakulása annak köszönhető, hogy a birtokon, az igényeknek megfelelő tenyésztés miatt, szétválasztották, és szelektálták az adott lovakat különböző tulajdonságaik alapján, és amikor egy teljesen sárga egyedekből álló és céltudatosan arab gidrán lovakkal való állomány állt föl az adta az alapját a mai fajtának, mely 1855-re tehető (Bodó 1998). A fajta alakulását három szakaszra lehet bontani az első szakasz 1816-ra tehető amikor is Bábólnára került a Gidrán Senior, aki a fajta alapjául szolgált, 8 törzsmén ivadéka született, kettő Bábólnára került (Gidrán-Fajtatörténet, Anonym, [N. a.]). A fajta alapítója a Mezőhegyesen született Gidrán II, ami a 25. Arrogante kanca és Siglavy Gidran arab mén utódjaként született, mely egy arab származtatású mén volt.

A második szakasz, az unokák tevékenységei, melyek a tenyésztési periódusaik alatt 217. ivadékkal bővítették tíz év alatt a fajtát.

A harmadik fázis során a kanca családokat pedig a dédunokák fedezték, akik közül kiemelendő Gidrán XIII, aki 100 ivadékot hagyott maga után.

A fajta fő fénykora 1878-tól tartott egészen 1919-ig, mely során egy minden sportágban, és a katonaságban is hasznosított lófajtát alkottak meg. A fajta felépítését nagyban befolyásolja a

tenyésztési során lévő keresztezések melyek nagyrészt telivérből, kis részben arab ménékből álltak.

A háborúkat követően akárcsak a Nóniusz fajta úgy a Gidrán is elkezdett felmorzsolódni, mind a katonai igények hiánya, mind a gépiesítés megkezdése, a központosítás, és államosítás eredményeképpen. A génmegőrzés céljából alapított Borodpusztai

ménés se tudta ellátni feladatait, és onnantól kezdve csak vándorolt a fajta hazánkban Szántódpusztára, majd Marócpusztára, majd ezen ménés Szilvásváradohoz lett csatolva, és később a Mezőhegyesi ménés helyreállítását követően, ott folytatódott tovább a fajtatenyésztés mai napig. A fajta fenntartója 1992-től, és egyben nemesítője a Kisbéri-félvér és Gidrán Lótenyésztő Országos Egyesület. Magyarországot kivéve a fajtatiszta egyedek meglehetősen ritka, megtalálható még Romániában, és Bulgáriában, de máshol nem lelhető fel, így tenyésztése, és a fajta fenntartása igen fontos feladat hazánk számára (Gidrán, Anonym, [N. a.]). A fajta rekreáció céljából számos más országból hoztak be méneket, a Bulgáriából behozott Gidrán IV. (Gomul) rendkívül nagy mértékben lendítette elő a fajta helyreállítását egy új ág elindításával.

3.3.4 Welsh Póni fajta bemutatás

A negyedik fajta, ami bemutatásra kerül általam, mely szintén fellelhető a fogathajtásban, főként nemzetközi szinten, nem más, mint a Welsh póni. Ez az egyik legelterjedtebb pónifajta. A fajta tenyésztés során jött létre a 11-12. században, egy igen mutatós rangos megjelenésű póniról beszélünk. A welsh pónit ugyanolyan fajta tenyésztési szabályok alapján tenyésztik, mint a többi angol fajtát, így igen szívós és igénytelen magas a Welsh póni, de elegáns megjelenést kölcsönöz magának. A fajta nem csak egy típusból tevődik össze, a használathoz való alkalmazás során különböző belső fajta ágak jöttek létre, mégpedig 4 típus, melyek a D változat, vagyis Welsh cob póni, C változat, vagyis Cob típusú Welsh póni, A változat, vagyis Welsh mountain póni, és a B változat, azaz a Welsh riding póni (Welsh Póni, Anonym, [N. a.]). Testi felépítés során a póni méretezés szabványain követi, igen arányos testalkatú, igen széles homlokkal rendelkeznek, de kis fejjel, laza tarkóval rendelkeznek. Kis fülekkel rendelkeznek, és hosszú nyakkal, de széles háttal, lábai szabályos állásúak, a mar nem túl magas sok esetben hátra nyúló, ezen tényezők jellemzők, mind a négy altípusra. A fajta marmagassága egészen 115cm-től egészen 160cm-ig megfigyelhető, a Welsh mountain a legkisebb a típusok közül, és a Welsh cob póni a legmagasabb a típusai közül (Katherine, 2025). Mozgásuk kiegyensúlyozott, és energikus, ez miatt ingen közkedvelt ló, igen szívós kitartó, és igénytelen fajta, ez miatt mind fogathajtásban használatos, mind díjugratásban (Bodó, 1998).

A fajta a sportpónik kialakításához szükséges kulcsgéneket tartalmazza, ezáltal igen gyakori alapja a fajtatenyésztésnek, és keresztezéseknek. A fajta jelen van Európában és Amerikában is egyaránt, jelenlegi legnagyobb tenyészetei Angliában, Belgiumban, Hollandiában, és Németországban vannak, de jelen van hazánkban is, bár csak kis létszámban (A Welsh Póni, Anonym, [N. a.]).

3.3.5 Koninklijk Warmbloed Paardenstamboek Nederland (KWPN) fajta bemutatás

A fogathajtásban használatos fajták közül igen népszerű, a KWPN, hazánk fajtáit leszámítva, az egyik legnépszerűbb, főleg a nemzetközi szinten hazánkon túl. Országbeli adottságához képest Hollandia manapság az egyik legrangosabb lótenyésztő ország, amely rendkívül szigorú és következetes tenyésztési alapelvekkel, és specifikációkkal mérlegeli és felügyeli tenyésztését és ezen feltételek segítségével tenyésztik a világ egyik legjobb lovait. A fajta keletkezésének első lépése a régi kancák szelekciója volt, és azok kiegészítése Holsteini egyedekkel, vérfrissítés gyanánt (Carriage Driving, 2025, Anonym). Továbbá bővítették ménállományukat is, trakehneni, selle francis és angol telivér továbbá holsteini ménekkel, a lehető legkiválóbb genetika elérése érdekében. A holland melegvérű ló egy igazán kecses, és jó egyensúlynak köszönhető fajta, mely fontos, a díjhajtásban, és a maraton hajtásban, és egyaránt kiváló a díjlovaglásban, és díjugratásban. A fajta eredete a XX. századra nyúlik vissza (Lovasok, 2023). A Groningen, és a Gelderlandi ló keverékének az eredménye a holland sportló, mely az előbbitől az erős fart, az utóbbitól a méretet, és az ügetési mozgás kultúrát örökölte, a fajta nemesítéséhez angol telivért használtak a karcsúsítás végett, de került bele, a jellegek javítása végett német és francia sportló is (Bodó, 1998). A fajta jellemzés szempontjából arányos felépítésű, kecses, mellkas és nyak melyek jól izmoltak. Hosszú láb, ami erős, jó pataszerkezet. Ideális lapocka állás. Engedelmes és tanulékony továbbá kitartó és impozáns fajta. Magas kínálat van a fajtából így manapság ez már az egyik legelterjedtebb fajta, mivel könnyű összeállítani belőle, egy jó fogatot (KWPN lovak, Anonym, 2020).

Mind a magyar, mind a külföldi fajták jellemzése és kielemezése eredményeképpen jól látható, hogy a magyar fogathajtás, és annak öröksége nem elhanyagolható, mind a fajta tenyésztésben mind a kulturális életben, hiszen amit 3 évszázadon át építettünk, még mindig fent maradt, és igény van rá, továbbá a tenyésztésbeli versenytársak kik utol kívánták érni hazánk teljesítményét, még mindig nem érték el azt, amit a mi szerény kis hazánk, de nem szabad felhagyni a folyamatos fejlődéssel, és az igényekhez való alkalmazkodással (Bleekman, 2025). Mivel a mai felgyorsult és teljesítmény éhes világban a lovak precíz, és teljesítmény orientált

tenyésztése az első számú szempont, amit jól tükröz a holland sportló utáni kereslet, melynek jelenlegi felépítési paraméterei, és mozgásbéli jellege kívánatosabb, mint a hazánk által tenyésztett fajták felépítése és mozgásbéli jellege, továbbá a holland sportló tenyésztési igénye is magasabb a sokrétű felhasználásából adódóan (A holland melegvérű lovak jellemzői, fajtaleírás, tenyésztés és gondozás, Anonym, [N. a.]).

4 Anyag és Módszertan

Vizsgálatom középpontjában a magyarországi fogatlófajták, azon belül a lipicai lófajta áll, mivel ez a fajta hazánk leggyakoribb fajtája, és annak összehasonlítása a nemzetközi szintű lótenyésztéssel azon belül is a Koninklijk Warmbloed Paardenstamboek Nederland (KWPN) lófajtaival, mivel nemzetközi szinten a különböző külföldi lófajták közül ez a leggyakoribb, így ez a két lófajta adhatja a legpontosabb képet hazánk, és a külföldi fogathajtó lovak versenyeredményeiről. A fogathajtás sportágban elért versenyeredmények tükrében való változások alapján vizsgáltam ezen eredményeket, melyből statisztikai mutatókat tudtam levonni, melyből leszűrhetőek a megfelelő konklúziók. A kutatás alapjául a 2020-tól 2024. év végéig megrendezett nemzetközi szintű versenyeken elért versenyeredményeket vettem, melyeket a Fédération Équestre Internationale (FEI) adatlap segítségével szereztem be, ahol minden nemzetközi szintű verseny megtalálható, továbbá a fogathajtás.hu segítségével, ahonnan szintén a versenyekről tudtam tájékozódni, továbbá a versenyzők lovairól, akárcsak a FEI oldalán. Ezen oldalak adatbázisából állítottam össze az elmúlt 5 évben rendezett fogathajtó versenyek figyelembevételével, a saját adatbázisomat. Amely tartalmazta a 4-es fogat versenyszámokban szereplő lovasokat, és lovaikat, és azok elért eredményét. Ezen kigyűjtött adatokból levonható volt a konklúzió, hogy melyek a legsikeresebb fogathajtó lovak, és lófajták, továbbá a legsikeresebb származások.

4.1 Adatforrások

A kutatás során felhasznált adatok egésze a Fédération Équestre Internationale (FEI) adatbázisa alapján, vagyis a Nemzetközi Lovas Szövetség által kezelt weboldalról származik, továbbá a magyar üzemeltetésű fogathajtás.hu-ról, amely a Magyarországon történő hivatalos versenyeket tartja számon. Ezen két oldal tartalmazza a kutatás során felhasznált versenyeredményeket, és hogy kik érték el azokat, akik hivatalos regisztrált versenyzők, továbbá milyen lóval, fajta szempontjából, és a ló adatait. Melyeket vettem alapul a kutatás során, és amelyből levontam a konklúziókat, a fogathajtásban betöltött szerepéről hazánk lótenyésztésének. Ezen adatokból kiszűrtem, hogy bár kirészleteztem a lipicai, nóniusz, gidrán, welsh póni és a KWPN jelentőségét a fogatsportban, mivel hazánk és a külföldi szintéren is jelentősek, de a kutatásom során csak a lipicai és a KWPN versenyszerepléseit vettem figyelembe, mivel a másik háromfajta, az általam szűrt versenyeken vagy nem szerepelt, vagy elenyésző mennyiségben, ezáltal nem tudna pontos képet mutatni. Melynek fő szempontjai a Hajtók, és eredményeik, továbbá az álltaluk használt lovak, és azon lovak eredményei, mivel bizonyos lovak több hajtónál is megfordultak az évek során, továbbá ezen lovak ménési

származásának a figyelembevételével, meghatározásra került a legkívánatosabb származási ágak.

4.2 Módszerek

A kutatásom során, a begyűjtött adatokat több szemszögből is kielemeztem, és ezen szempontok alapján különböző statisztikai ábrákat állítottam fel, diagramokat, melyek álltak oszlop, és kördiagramokból, az eredmények adatok és átszámolt adatok formájában, jelentek meg, melyből megállapíthatók a kívánt végeredmények a kutatás sikerességéhez, a külföldi fajták, vagyis a KWPN és a hazai fajták, vagyis a lipicai közötti versenyhasználati igények, négyes fogatban. A felméréséhez, és ezáltal a versenyérték, és a tenyésztésiérték megállapításához, figyelembe kellett venni a származásokat, ami ezáltal megmutatja az adott fajták kiválasztásához szükséges adatokat tenyésztésre. Ezáltal segít a tenyésztés általi verseny teljesítményben való érték növeléséhez adott fajtákon belül, a legkiválóbb egyedek keresztezésével, mely megoldást kínál a lótenyésztés tovább fejlődéséhez.

5 Eredmények

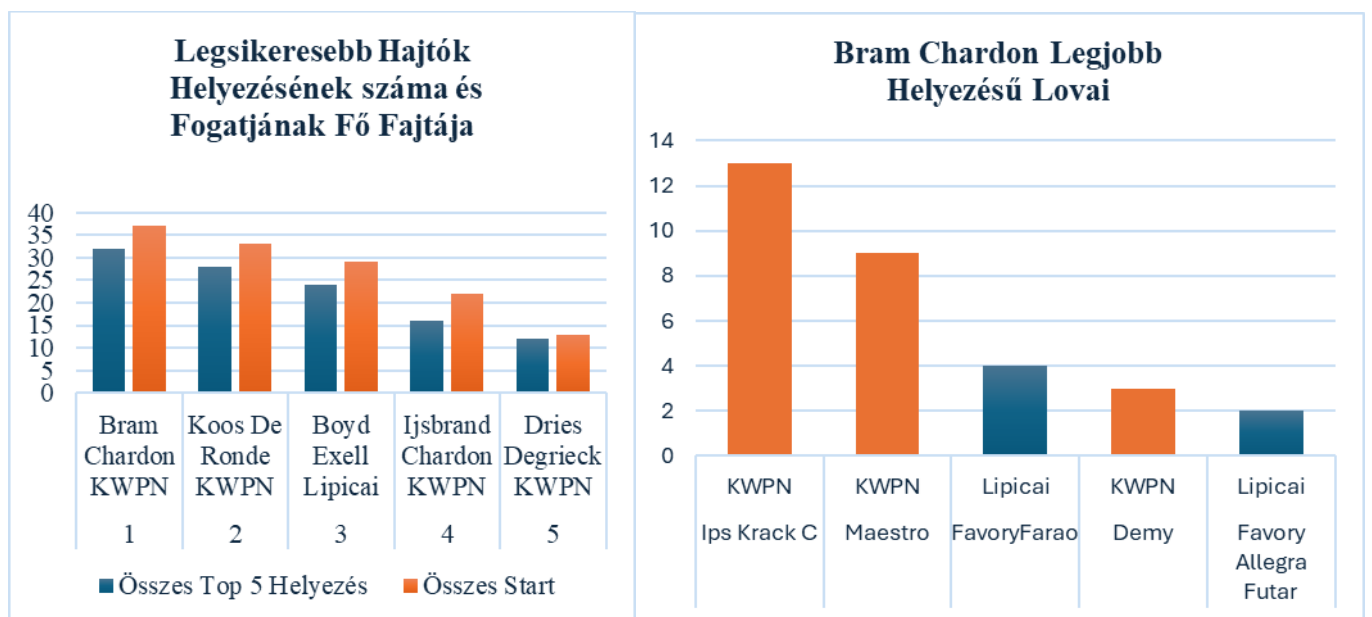
5.1 A Lipicai és a KWPN Fogathajtási Eredményeinek Összevetése

Ahhoz, hogy meghatározzuk a kétfajta eredményeit okozó különbségeket, először meg kell vizsgálnunk azok hajtóinak versenyeredményeit, és azok fogatját, hogy ebből le tudjuk vonni a konzekvenciát, hogy mi okozza ezen eltérést. A lentebb látható oszlopdigramokon a kutatásom eredményeképpen megállapított legnagyobb felhasználóit lehet látni a Lipicai és a KWPN fogathajtó fajtáknak, a FEI által rendezett nemzetközi eseményeken, melyek World Cup Qualification, World Cup kategóriába tartoztak 2020-2024 között. (FEI: Fédération Équestre Internationale Szerző: Anonym).

1. ábra: Legsikeresebb hajtók és helyezéseik

2. ábra: Bram Chardon legjobb lovai

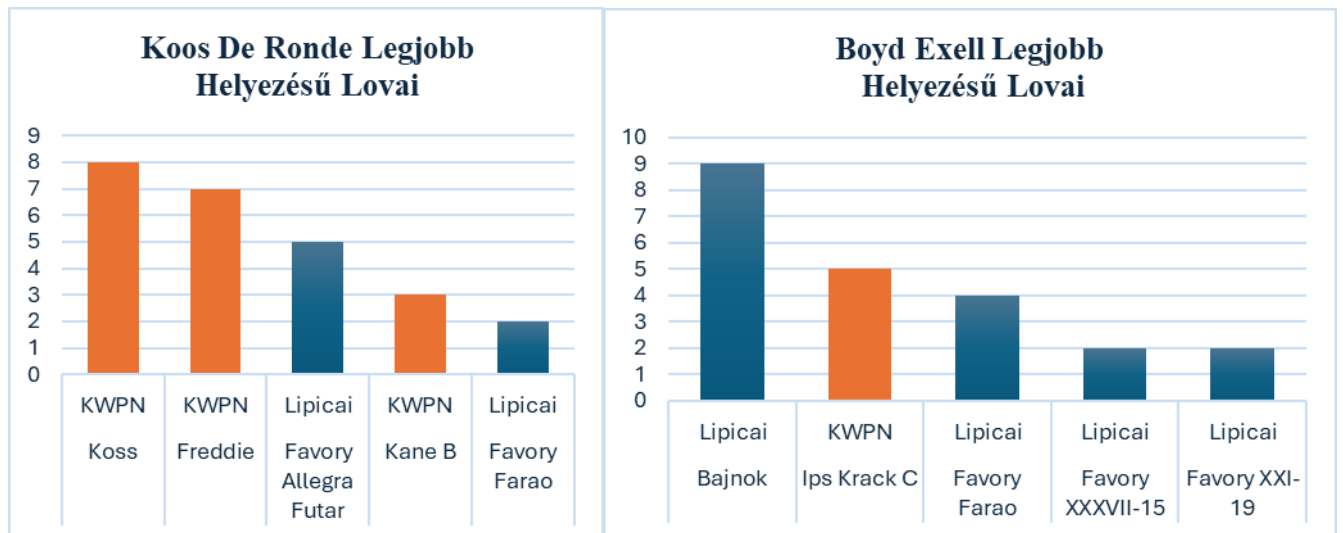
(forrás: kutatási anyagból származó adatok a FEI oldaláról)(forrás: kutatási anyagból származó adatok a FEI oldaláról)

3. ábra: Koos De Ronde Legjobb lovai

4. ábra: Boyd Exell Legjobb Lovai

(forrás: kutatási anyagból származó adatok a FEI oldaláról) (forrás: kutatási anyagból származó adatok a FEI oldaláról)

Az összegyűjtött adatokból bemutatásra kerül az első diagramon az 5 fő felhasználója a fentebb említett fajtáknak, akik a legsikeresebb teljesítményeket tudták nyújtani velük.

Az első helyen Bram Chardon helyezkedik, aki 4x-es FEI World Cup Champion , és egy holland származású nemzetközileg elismert fogathajtó, aki a világ összes nagyobb versenyén részt, és aktívan helyt áll fogatával.

A második helyen Koos De Ronde található, aki szintén FEI World Cup Champion a holland színekben versenyzve és helyt áll a mai napig minden egyes világtúrán.

A harmadik helyre Boyd Exell állt fel, aki egy Ausztrál színekben versenyző legenda, aki már 7x FEI World Cup Champion, és számtalanszor bizonyította tehetségét a fogathajtásban, és a fogathajtásra szánt lovak kiképzésében.

A második diagramon, mely Bram Chardon első ötben való helyezését mutatja be a kétfajtával, melyből leszűrhető, hogy sokkal eredményesebben tudott teljesíteni KWPN-nel, mivel több esetben végzett velük az első öt helyezett között. Bár a harmadik és ötödik legeredményesebb ló lipicai, de kiemelkedően arányaiban nézve több helyezést ért el KWPN-nel, a második helyezett Maestroval több helyezést ért el, mint a másik két lipicai együttvéve.

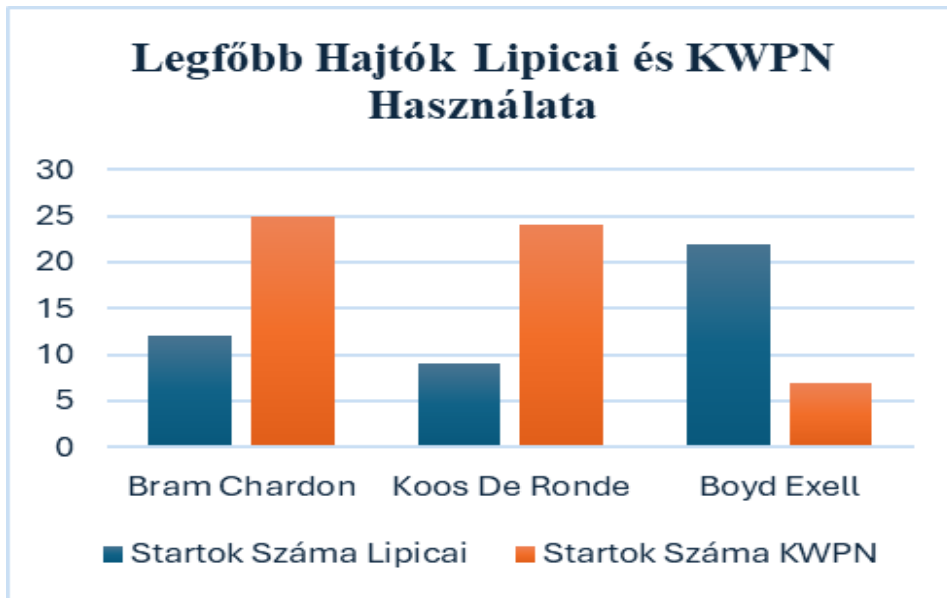
A harmadik ábrán az előzőhöz hasonló elemzési módszer figyelhető meg, de Koos De Ronde első ötben való helyezését figyelembe véve, mely szintén ugyanazt a hipotézist támasztotta alá, miszerint a rangos versenyeken, mint a világbajnokságok, a legeredményesebb hajtók KWPN-

nel érik el legjobb helyezéseiket. Ezen a diagramon is látható az, ami az iméntin is, hogy már a második helyezett Freddienek annyi helyezése van, mint a harmadik helyen található Favory Allegra Futarnak, és az ötödik helyen zárt Favory Faraonak együttvéve.

A negyedik ábrán, mely Boyd Exell első ötben való helyezéseit mutatja be, ennek teljes ellentéte látható, ez arra a tényre vezethető vissza, hogy a hajtó mai napig ragaszkodik a lipicai fajta használatához. Abból is a legjobb vérvonalak kihasználásához, ez mellett pedig ő a jelenlegi fogathajtás legtehetségesebb hajtója. Ezen tények miatt figyelhető meg, hogy Bajnok nevű lipicai a jelenlegi egyik legsikeresebb ebbe a fajtába tartozó hajtóló.

5. ábra: Lipicai és KWPN Használat

(Forrás: saját adatbázisból gyűjtött adatokból, amelyek az FEI oldaláról származnak)

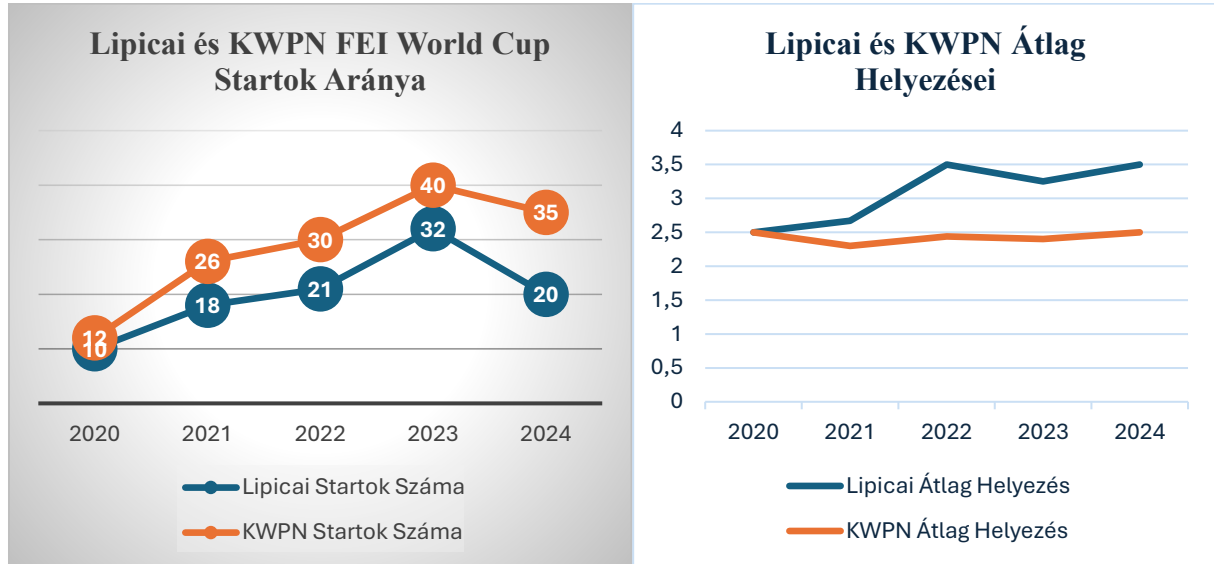
Jelen oszlopdiagramon a korábban említésre került hajtók, fajta használatát mutatja meg, a szűrésre került versenyeken, melyek főként világbajnokságok, és azok kvalifikációs selejtezői voltak. A startok számát vettem alapul, amiből levonhatjuk a konklúziót, hogy többetrésben holland sportló használata a jellemző, a hajtók körében. Bram Chardon dupla annyi startot indít a Koninklijk Warmbloed Paardenstamboek Nederlandal, mint lipicaival, míg Koos De Ronde háromszor annyi alkalommal indul holland sportlóval ezért is van több siker ezen fajtán belül, míg Boyd Exell nagyrésztben lipicait használ ezért is van több sikeres eredménye azzal a fajtával.

6.ábra: Lipicai és KWPN Startok

7.ábra: Lipicai és KWPN Átlag helyezés

(Forrás: saját adatbázisból gyűjtött adatokból, mely a FEI oldaláról származik)

(Forrás: saját adatbázisból gyűjtött adatokból, mely a FEI oldaláról származik)

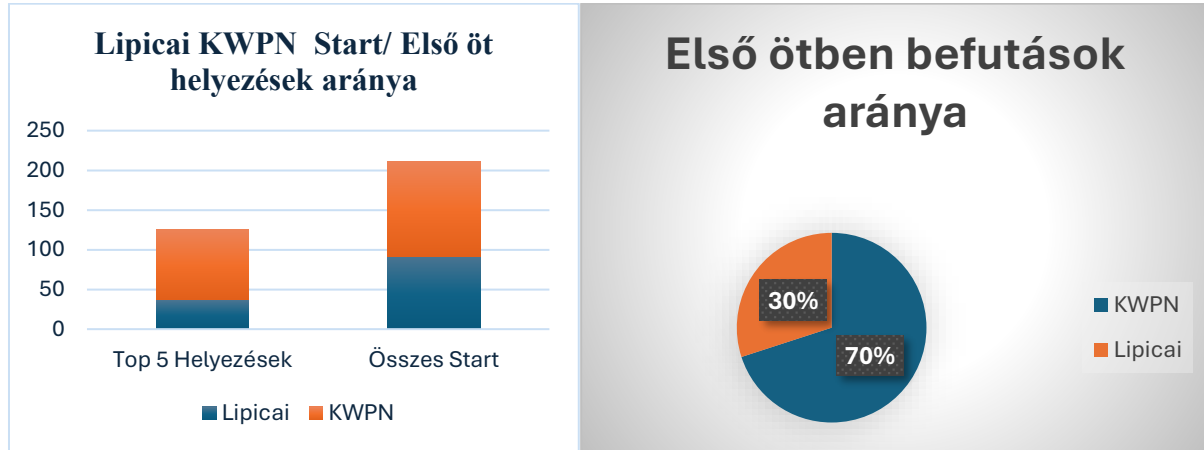

Jelen diagramokon a startok és végső helyezések közti eloszlást lehet megfigyelni az elmúlt öt évben, melyek jó tükrözik, hogy több start volt minden évben KWPN-nél, és jobb helyezési aránnyal szerepel, minden évben. Ez mellett kialakulni látszik egy széthúzás a kétfajta között, ami előbb, vagy utóbb a fogathajtó sport teljesét holland sportlő dominanciába terelheti. Versenyeken induló lovak tekintetében, és helyezési arányok szintjén, ami által egysíkúvá válna a fogathajtó versenyeken való szereplés, és az arra való tenyésztés. De a startok számából az is megfigyelhető, hogy az elmúlt években egy növekvő tendencia volt a fogathajtásban, ami a sport regenerációját mutatja a világot átformáló Covid járványból, hiszen még 2020-ban, és 2021 elején is a versenyek többsége eltörlésre került.

8.ábra: Összesített start, első öt helyezés   **9.ábra:** Első ötben befutók aránya

(Forrás: saját adatbázisból gyűjtött adatokból, mely a FEI oldaláról származik)

(Forrás: saját adatbázisból gyűjtött adatokból, mely a FEI oldaláról származik)

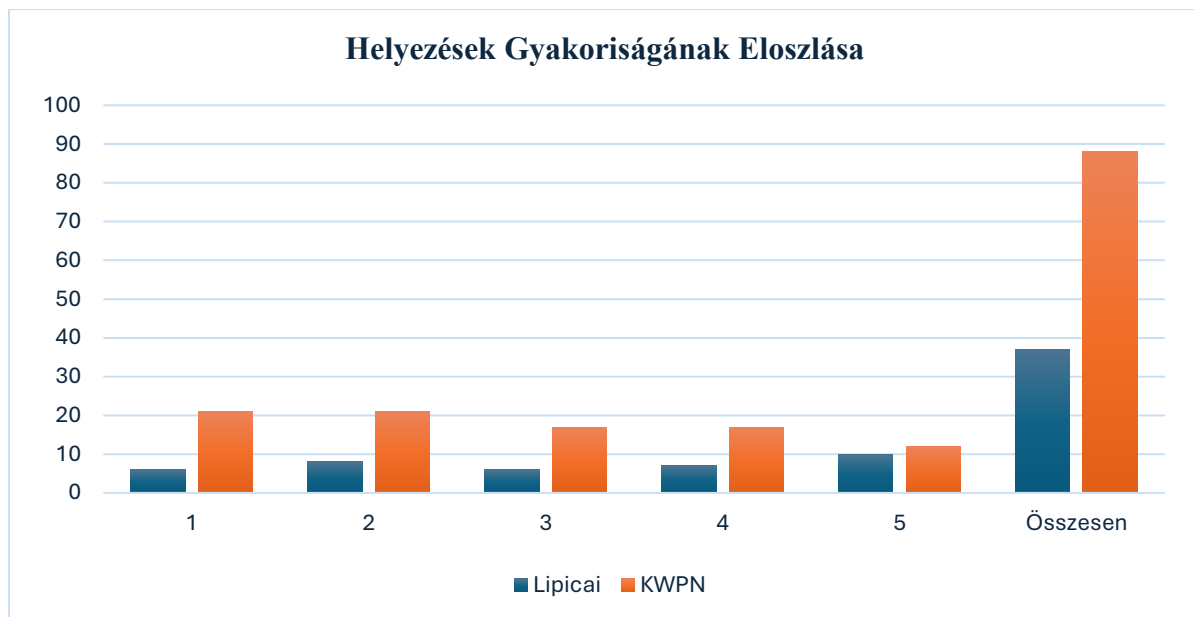

A következő ábrák összefoglalják a kétfajta közti verseny megjelenést és szereplést, miszerint a korábbiak igazolása mellett, arányaiban nézve több KWPN start észlelhető, de még annál is többet mutató, hogy minimális start különbség mellett is jobb helyezési aránya van a holland fajtának. Ezzel bizonyítja, hogy jobb teljesítménnyel szerepel a versenyeken, mint a magyar fajtánk, ami a fajtateljesítmény visszaesését igazolja. Amit az előző diagram is bemutatott, miszerint az évek során romlott a lipicaiak átlag helyezése, míg a Koninklijk Warmbloed Paardenstamboek Nederland képes volt felnőni a feladatokhoz, és konstans módon teljesíteni.

Ezen teóriát igazolja a jobboldalt látható diagram amin az látszik, hogy versenyen való elindulás esetén milyen arányban végzett az első öt között a lipicai és a holland sportló, ami egy kétharmados előnyt mutat utóbbi fajta javára.

10.ábra: Helyezés gyakoriság eloszlása

(Forrás: saját adatbázisból gyűjtött adatokból, mely a FEI oldaláról származik)

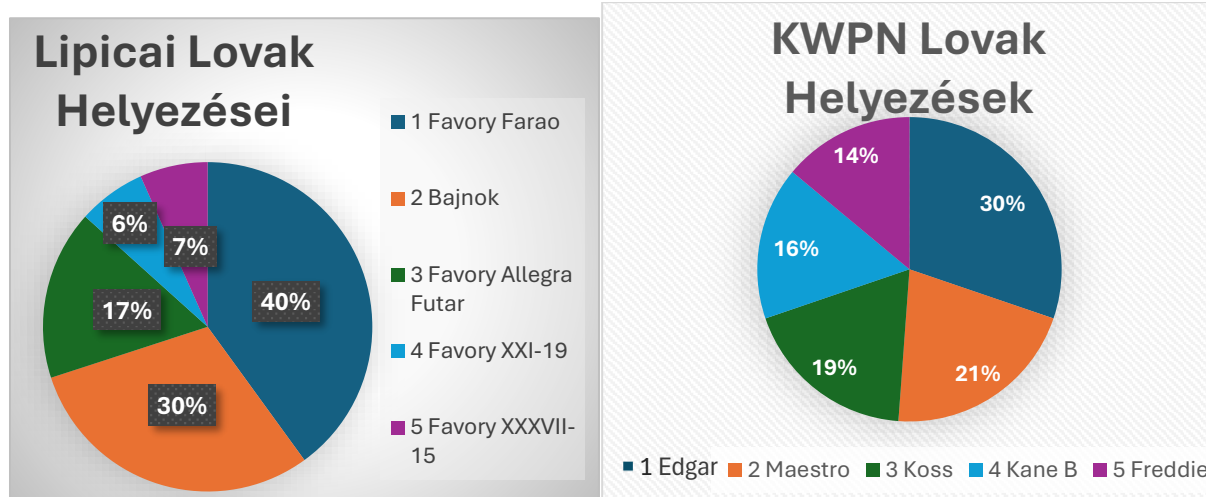
A diagram külön szemlélteti a helyezéseket, hogy mekkora arányok is figyelhetők meg a kétfajta eredményeit tekintve, a holland sportló fölényesen vezet a dobogó helyezéseit tekintve, és a lipicai csak az ötödik helyre tud helyezési arányt kiegyenlíteni, továbbá összesített eredményeket tekintve az elmúlt öt évben kétszer annyi kiemelkedő helyezéssel tudta meg örvendeztetni a KWPN a hajtóit, mint a lipicai. Így ebből az látható, hogy bár kétszer annyi startja van a holland sportlónak, de mégis háromszor, vagy akár négyszer annyi első, és második helyezése van, azaz sokkal jobb teljesítőképessége van, mint a lipicainak.

11. ábra: Legsikeresebb lovak Lipicai

12. ábra: Legsikeresebb lovak KWPN

(Forrás: saját adatbázisból gyűjtött adatokból, mely a FEI oldaláról származik)

(Forrás: saját adatbázisból gyűjtött adatokból, mely a FEI oldaláról származik)

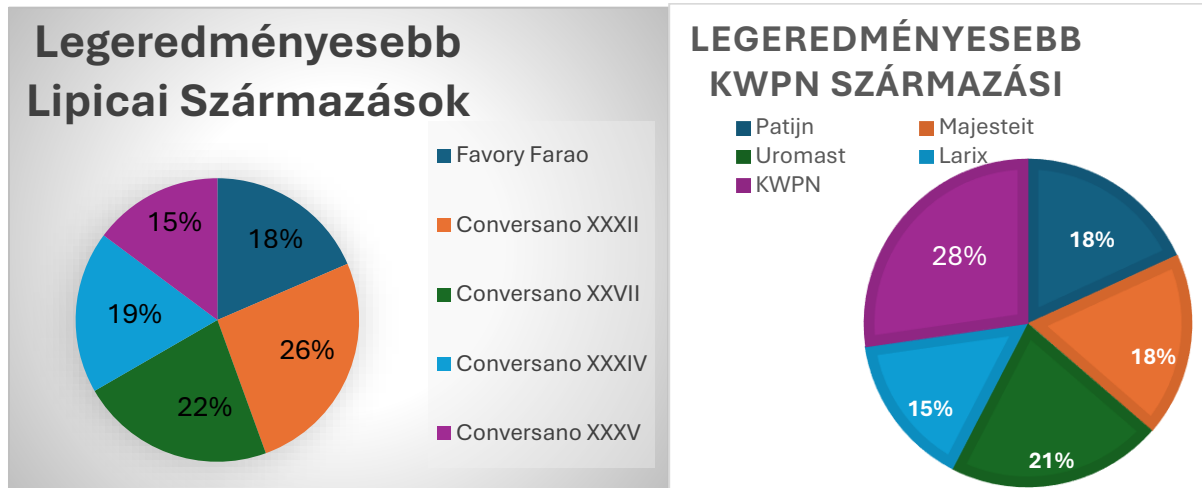

Kiemeltem a legeredményesebb lipicai, és Koninklijk Warmbloed Paardenstamboek Nederland egyedeket, melyeknek az átlaghoz képest kiemelkedőbb versenyteljesítménye volt. Ennek szűrési feltétele a startok száma, az első ötben való helyezés, és az adott lipicai, és KWPN lovak ebben kitöltött szerepe. A baloldali diagramon látható az első öt legsikeresebb lipicai, amik a már kielemezett hajtók fogatába tartoznak, de jól szemlélteti a kördiagram, hogy az eredmények többségét Favory Farao hozta, aki Bram Chardon fogatát erősíti, viszont kijelenthető, hogy ő a legjobb helyezési aránnyal rendelkező lipicai az elmúlt öt évben. A jobboldali diagramon látható ugyanezen szűrési feltételek vonzatára kijött eredményem, mely sokkal kiegyensúlyozottabb elosztást mutat az adott lovak és helyezéseik tekintetében, mint a lipicainál, jelen esetben a legjobb helyezési aránnyal Edgar rendelkezik, aki Koos De Ronde, és Ijsbrand Chardon fogatát erősítette az elmúlt öt évben. A két ábra összeolvasásával mutatja meg, hogy a lipicai fajtában inkább egy-egy kiemelkedő egyed adja az eredmények keletkezését, míg a holland sportlónál minden egyed egyaránt eredményes, ami a fajta általános magasabb teljesítményét jelenti, minden ló esetében. Ami köszönhető a tenyésztés teljesítmény orientáltságának, míg a lipicai esetén a fajta megőrzése a fő szerepkör.

13.ábra: Legeredményesebb származás Lipicai **14.ábra:**Legeredményesebb származás KWPN

(Forrás: saját adatbázisból gyűjtött adatokból, mely a FEI oldaláról származik)

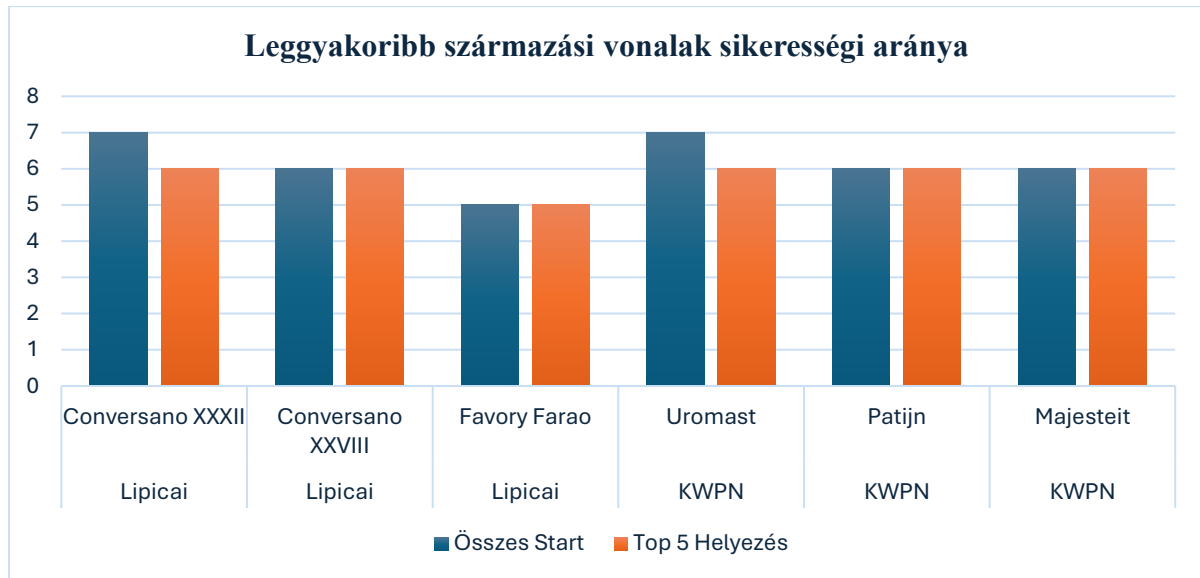
(Forrás: saját adatbázisból gyűjtött adatokból, mely a FEI oldaláról származik)

Az előző diagramok alapján véve kielemeztem a versenyen teljesítő lovak származását is, melynek eredményét a fentebb látható két kördiagram mutatja be, amely eredményekből leszűrhető, hogy a lipicai esetén a Conversano törzs különböző egyedei teljesítenek átlagban a legjobban főként a Conversano XXXII egyed leszármazottjai, mely például Bajnok nevű lipicai, aki Boyd Exell fogatában teljesít, kiváló eredményekkel. A KWPN esetén az figyelhető meg, hogy mivel a fő tenyésztési szempont a teljesítmény, így számos származási vonalat használnak, és kereszteznek, ez miatt van több család is mely igen magas teljesítménnyel rendelkezik, továbbá mivel átlagban minden holland sportló igen jó eredményeket produkál, így több család is eredményesen teljesít, de még így is az IPS Krack C származású lovak nagyobb teljesítménnyel rendelkeznek, mint a többi, ezek közé tartozik Edgar aki Koos De Ronde, és Ijsbrand Chardon fogatát erősítette az elmúlt öt évben.

15.ábra: Leggyakoribb Származási vonalak sikerességi aránya

(Forrás: saját adatbázisból gyűjtött adatokból, mely a FEI oldaláról származik)

Jelen diagram az előzetesen megvizsgált származási vonalak közül a legsikeresebbeket veszi, még pedig a startok alapján azaz, adott származással lévő egyedek adott startból, hányszor végeztek az első ötben, jelen oszlopdiagram jól szemlélteti, hogy a Conversano XXXII származással rendelkező egyedek, hét startból hatban, az első ötben tudtak teljesíteni, akárcsak az Uromast származású KWPN-nek, és hasonlóan a Conversano XXVIII származású egyedek hatból hat verseny esetén az első ötben végeztek, úgy mint a Patijn származású holland sportlovak. Továbbá a Favory Farao származású lipicaik ötből ötször, az első öt helyezés közt végeztek, míg a Majesteit hatból hatszor teljesített az első ötben. Ezen diagram mutatja, hogy a lipicai fajta is képes nagyléptékű eredményekre, de a Koninklijk Warmbloed Paardenstamboek Nederland fő előnye a stabilitás, míg a lipicainál inkább ingadozó a teljesítmény, mivel ezen fajtának a jelenlegi tenyésztése alapján a határait feszegetjük, míg a KWPN-ben még sokkal nagyobb potenciál rejlik. Jelen adatokat nem jelentik viszont egyből, azt hogy az adott származással rendelkező lovak alacsonyabb szinten versenyző utódjai, tudták hozni ugyanezt a teljesítményt.

6 Következtetések és javaslatok

Összevetve Magyarország legnépszerűbb fogatlófajtájának a lipicainak eredményeit a külföldi eredetű manapság legsikeresebb KWPN azaz holland sportló fogathajtó lófajtaival arra a konklúzióra kellett jutnom, hogy eredményekben és teljesítményben a lipicai fajta nagyon elmarad, a holland sportlóhoz képest, továbbá érzékelhetők teljesítmény stabilitási problémák.

A fajta specifikus tenyésztése, és eredményeinek, teljesítményének növelése elmarad, a nemzetközi tenyésztéstől, főként a fajta megőrzési tenyésztési protokollok miatt, továbbá a hazai tenyésztési tőke, és szakember hiány miatt, mely hazánk versenyképességének a visszaesését eredményezi. Befolyásolja ezt továbbá a külföldi fajták bevonása hazánk lótenyésztésébe, mely során időt és energiát csoportosítunk át olyan fajták tenyésztésére, melyek érdemben nem mutatnak eredményt, vagy éppen olyan fajták tenyésztésébe, melyek leváltják hazánk nemzeti kincs értékű lovait. Hosszútávon így a külföldi lovak tenyésztésére való átpártolást eredményezi, ez a folyamat. Amely hazánk fajtáinak a fokozatos eltűnését okozzák, holott a fajta keresztezése sokkal kívánatosabb külső jelleget vonna maga után, ha a versenyteljesítmény növelése érdekében, irányított tenyésztés útján a kívánatos eredmények elérése érdekében a KWPN fajtát bevonnánk hazánk kiváló fogathajtó lófajtáinak, a szelekciós tenyésztésébe keresztezésébe. Ezáltal átvinnénk a nemzetközi tenyésztési protokollokat, és irányzatokat, mely során a fő szempont nem az adott tradicionális fajta megőrzése lenne, hanem annak továbbfejlesztése, és a sportra való szelektálás, mivel jelenleg a lovak tartása sport, vagy hobbi célból történik. Ezen feltétellel alkalmazkodnánk a jelenlegi versenysport normáihoz és igényeihez, mely egy szelektív célzott vérvonal megújító dinamikára orientált tenyésztést eredményezne. Ezáltal akár új fajtát vagy törzset létrehozva, mely a magyarlótenyésztés felvirágoztatásában segédkezne, ezáltal a versenyeredmények nemzetközi szintű visszaszerzését, mely az utóbbi időben megfakult, a lipicai és más hazánk által tenyésztett lófajtaival, és hazánk versenyzői is más országok által tenyésztett fajtákkal érték el eredményeiket, nemzetközi szinten, és sokan már hazánkban is ezzel dominálnak a versenyeken, mind a nemzeti, mind a nemzetközi rendezésű hazai versenyeken. A fő szempont a jövőre tekintve a változás elindítása lenne, és annak támogatása, melyre vannak próbálkozások, (lipicai reform tenyésztés) amik a megfelelő és sikerekben gazdag jövő felé vezénylik a magyar lótenyésztő világot. De ettől függetlenül nem leírando a lipicai fajta, hisz még így is képes magasszintű eredményekre, attól függetlenül, hogy a holland fajta magasabb szinten van, de a fajtában pedig még rejlik a potenciál csak ki kell belőle hozni.

Erre a problémára adna megoldást a már fentebb is említett teljesítmény orientált, versenysportra szűrt lovak tenyésztése. Továbbá mihamarabbi megoldást kínálna ennek folyamatos monitoringja, és adatok gyűjtése, a megfelelő változtatások megtalálása és elérése érdekében.

7 Összefoglalás

Szakedolgozatom átfogó célja a lovassportok egyik legrégebb és legösszetettebb szakágának, a fogathajtásnak a vizsgálata, különös hangsúllyal annak magyarországi történelmi fejlődésére és szerepére, a nemzetközi versenyek színterén. A kutatás felvezetéséhez elsődleges szempont volt a fogathajtás globális és hazai kialakulásának fázisait bemutatni, hangsúlyt fektetve a magyar lótenyésztés és a sikeres sportfogatok közötti szoros korreláció feltárására.

A dolgozat egyaránt foglalkozik a sportág, versenyszámainak (díj-, maraton- és akadályhajtás) jellegzetességeivel, valamint a magyar fogathajtásban tradicionálisan és napjainkban is szerepet játszó lófajták részletes bemutatásával. A történelmi áttekintés bemutatja, hogy a fogatolás technikája a kezdeti praktikus alkalmazásokból, mint a közlekedés, szállítás, hadviselés és mezőgazdasági munka miként konvertálódott át szabályozott versenysporttá.

A mai modern fogathajtás alapjai, mélyen gyökereznek hazánk történelmében, és az állami ménesek, különösen Mezőhegyes/Szilvásvárad/Bábolna tevékenységébe nyúlnak vissza, amelyek a 20. század második felében teremtették meg a feltételeket a nemzetközi szinten is elismert fogatsport meghonosításához, és annak elterjedéséhez.

Szakedolgozatom említést tesz hazánk fogathajtásának történelmét befolyásoló személyeiről, akik hozzájárultak a magyar fogathajtás világszínvonalúvá válásához.

A dolgozatom kiemelt fókuszában áll a fogathajtásban részt vevő lófajták vizsgálata, amelyek közül a magyarországi tenyésztésű, tradicionális fajták a Lipicai, a Nóniusz és a Gidrán domináns szerepe vitathatatlan a fogatsport történelme szempontjából.

A lipicai fajta történelmi háttérének bemutatásával dolgozatom hangsúlyozza az eleganciáját, intelligenciáját és a díjhajtáshoz való kiemelkedő alkalmasságát. A Lipicaiak tenyésztési vonalainak elemzése bizonyítja, hogy a fajta a szívósság és a magas szintű engedelmesség révén nemcsak a klasszikus, hanem a modern, dinamikus fogathajtás igényeinek is megfelel. Ezáltal képességeiben releváns számára, hogy felvegye a versenyt a nemzetközi fajtákkal.

A Nóniusz fajta mezőhegyesi eredetének bemutatásán keresztül ábrázolja a masszív testfelépítésének és nagyfokú szívósságának kiemelkedőségét, ami ezáltal emeli ki, ezt a fajtát a hazánk által tenyésztett többi fajta közül. Különösen a maratonhajtás nehéz terep- és akadályszakaszainak leküzdéséhez elengedhetetlen a fajta kiváló munkakészsége és robusztussága, mely megkönnyíti ezen versenyszámokban való eredményes szereplést.

A Gidrán fajta bemutatása a Lipicai és Nóniusz mellett egy sportosabb, arab vérhányaddal rendelkező, magyar vonatkozású fajtát. A Gidrán temperamentumával, energikusságával és gyorsaságával a dinamikus versenyszámokban, különösen az akadályhajtásban tud kiemelkedő teljesítményt nyújtani, hála robbanékonyságának.

Kitérek továbbá a nemzetközi élvonalban használt fajták vizsgálatára is, bemutatva a tenyésztési trendek elmozdulását a speciális sportteljesítmény felé, mely jelenleg a világ élvonalát képezi, és amely irányba kéne elmozdulnia a hazai lótenyésztésnek.

A KWPN (Koninklijk Warmbloed Paard Nederland) vagy másnéven holland melegvérű ló egy sportcélú, modern tenyésztésű, rendkívül meghatározóvá vált igen kiváló fogathajtó lófajta. Ezen lovak a kiváló mozgás, a kiemelkedő atletikusság és a nagy lépésminták miatt dominálnak a díj- és akadályhajtás versenyszámaiban. Fő előnye ezen fajtának a többivel szemben annak kecsessége, és arculatának különlegessége, mely kiemeli a többi fogathajtó ló közül.

A Welsh póni bemutatása a kisebb fogatok kategóriájában betöltött kulcsszerepét emeli ki. A póni fogathajtásban a Welsh póni az agilitás, a gyorsaság és a könnyű kezelhetőség miatt ideális. Különösen az akadályhajtásban bizonyítja kiváló manőverező képességét, amely nélkülözhetetlen a szűk bójapárok hibátlan meghajtásához.

A szakdolgozatom során elkészített kutatásom bemutatja, hogy bár igen nagy teljesítményt képvisel a lipicai, melynek történelme hosszú időre tekint vissza, de a KWPN fajta feltörését, és annak lótenyésztési rendszerét, nem képes követni a mai alapelvek megtartása mellett, miszerint a fajtamegőrzés és a génmegőrzés a legfontosabb szempont. A kutatás rávilágít a tényre, hogy a teljesítmény specifikus tenyésztés, mely során igen szigorú szelekció mellett párosítjuk az egyedeket, sokkal eredményre törőbb, mint adott fajta génmegőrzési tenyésztése. Ebből adódóan kimutatkozik az igény egy reformra, mely során a lipicai esetén a tenyésztésben a fajtaszelekció szempontjából sportcél specifikusan lenne szükséges. Ezáltal növelve a lipicai fajta versenyteljesítményét.

8 Köszönetnyilvánítás

Szaktervező írása során számos új emberrel ismerkedtem meg, mind az adatgyűjtés céljából, mind kutatási témám kifejtése során, de elsősorban szeretném megköszönni Abayné dr. Hamar Enikő tanárnő segítségét és számos hasznos tanácsát, továbbá a fél éveink során lévő iránymutatásokat, melyekkel formáltak minket, és előre vittek minket az életben. Továbbá szeretném megköszönni Horváth Lillának a külső konzulensi segítségét, és hogy bármi is volt, bármennyire is hibáztunk ő mindig segített nekünk és ott volt, hogy a kezünkre koppintson, hogy eltereljen minket a helyes irányba. Bármikor is fordultunk tanácsért ő készségesen segített, és ha az ujját kértük a kezét nyújtotta. Szeretném megköszönni a támogatást barátainak, szeretteimnek és családtagjaimnak, főként szüleimnek, akik mind anyagilag, mind lelkileg támogattak ezen utazás végéhez viteléhez, továbbá akik végig kísérték ezen az úton és bármilyen falba is ütköztem ők ott voltak, hogy bakot adjanak. Ezen személyek nélkül sosem készült volna el a szaktervező és most nem tartanék ott, ahol vagyok, és nem lennék az, aki vagyok.

Továbbá szeretném megköszönni Kiss Krisztinának menyasszonyomnak a rengeteg lelkesítést és noszogatót és hogy társam lett ebben az életben, mivel nélküle biztos nem fejeztem volna be az egyetemet.

Végül de nem utolsó sorban megszeretném köszönni a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetemnek, azon belül oktatóinak és dolgozóinak a rengeteg segítséget és tudást melyet oly lelkesen és becsületesen átadtak számomra, és hallgató társaimnak.

Szeretném megköszönni végül a Pannóniának, hogy támogattak, és segítettek egyetemi tanulmányaimban és segítettek véghez vinni a szakmai gyakorlatom abszolválását, egy nemzetközi utazás keretein belül, mely a németországi díjugrató versenyzés és tenyésztés berkeibe vezetett el.

9 Irodalmi tartalomjegyzék

1. *A fogathajtásról* (2023) Szerző: Váczi Ernő Megjelenés helye: lovasok.hu
Forrás: <https://www.lovasok.hu/lovassportok/fogathajtas/a-fogathajtasrol-14037/>
2. *A holland melegvérű lovak jellemzői, fajtaleírás, tenyésztés, és gondozás*
Szerző: Anonym (2024) Megjelenés helye: Gardeninfo
Forrás: <https://gardeninfo.decorexpro.com/hu/loshadi/gollandskaya-teplokrovnaya.html>
3. *A legjobb lófajták a négyesfogathajtásban 1.rész: a KWPN lovak* (2020)
Szerző: Anonym Megjelenés helye: Hoefnet
Forrás: <https://www.hoefnet.nl/hu/de-beste-menrassen-deel-1-tuigpaarden/>
4. *A Nóniusz fajta* Szerző: Anonymus Megjelenés: [N. a.]
Megjelenés helye: Nóniusz országos lótenyésztő egyesület
Forrás: <http://noniuszegyesulet.hu/a-noniusz-lo/a-noniusz-fajta/>
5. *A Nóniusz ló- Történet* Szerző: Nóniusz Lótenyésztő Országos Egyesület Megjelenés: [N. a.]
Megjelenés helye: Nóniusz országos lótenyésztő egyesület
Forrás: <http://noniuszegyesulet.hu/a-noniusz-lo/tortenet/>
6. *A Welsh Póni* Szerző: Anonym, Megjelenés: [N. a.] Kiadás: Első Magyar Pónifogat Egyesület
Forrás: <http://www.ponifogat.hu/index.php?page=menu&id=21>
7. Katherine Blocksdorf (2025): *10 Best Driving Horse Breeds for Pulling a Carriage*
Megjelenés: the spruce pets
Forrás: <https://www.thesprucepets.com/most-popular-driving-horse-breeds-1886143>
8. *Carriage Driving* (2025): Anonym
Forrás: <https://www.britishequestrian.org.uk/getInvolved/equestrian-sports/carriage-driving>
9. Dr. Bodó I. (1998): *Lótenyésztők kézikönyve*
Megjelenés: Mezőgazda Kiadó
10. Dr. Hecker W. (1986): *Irányelvek a lovaglás és hajtás számára I. kötet*
Megjelenés: A Mezőgazdasági és Élelmezésügyi minisztérium információs központja
11. Dr. Hecker W. (1986): *Irányelvek a lovaglás és hajtás számára II. kötet*
Megjelenés: A Mezőgazdasági és Élelmezésügyi minisztérium információs központja

12. *Driving Horses* Szerző: Anonym Megjelenés ideje: [N. a.]
Megjelenés helye: KWPN
Forrás: <https://www.kwpn.org/kwpn-horse/selection-and-breedingprogram/breeding/breeding-directions/driving-horses>
13. Dr. Várady J./ Dávid S./Salánki M. (1999): *A Magyar Fogathajtás Története* (Aranyúton)
Megjelenés: Dé & Pé sajtóiroda
14. Edward Bleekman: (2025) KWPN Royal Dutch Sport Horse
Forrás: <https://www.kwpn.org/>
15. *FEI: Fédération Équestre Internationale* Megjelenés ideje: [N. a.] Szerző: Anonym
Forrás: <https://www.fei.org/driving/events>
16. *Fogathajtás* Szerző: Anonym Megjelenés Fogathajtás.hu [N. a.]
Forrás: <https://nevezes.fogatsport.hu/>
17. Fogathajtás története: Megjelenés: [N. a.], Szerző: Anonym
Forrás: <https://horselover.gportal.hu/gindex.php?pg=5755965>
18. *Gidrán* Szerző: Anonymus Megjelenés: [N. a.]
Megjelenés helye: Mezőhegyesi birtok
Forrás: <https://www.mezohegyesbirtok.hu/gazdasag/lotenyesztes/gidran/>
19. *Gidrán-Fajtatörténet* Szerző: Anonym Megjelenés: [N. a.] Gidrán lótenyésztők magyarországi egyesülete
Megjelenés: Gidrán egyesület Forrás: <https://gidranegyesulet.hu/fajtatortenet/>
20. Herneckzy F. (2023): *A magyar fogathajtás történelme I. - A magyar fogathajtásról*
Megjelenés: lovasok.hu
Forrás: <https://www.lovasok.hu/lovassportok/fogathajtas/a-magyar-fogathajtas-tortenete/>
21. Herneckzy F. (2023): *A magyar fogathajtás történelme II.* Megjelenés: lovasok.hu
Forrás: <https://www.lovasok.hu/lovassportok/fogathajtas/a-magyar-fogathajtas-tortenete-2/>
22. Herneckzy F. (2023): *A magyar fogathajtás történelme III.* Megjelenés: lovasok.hu
Forrás: <https://www.lovasok.hu/lovassportok/fogathajtas/a-magyar-fogathajtas-tortenete-3/>
23. Herneckzy F. (2023): *A magyar fogathajtás történelme IV.* Megjelenés: lovasok.hu
Forrás: <https://www.lovasok.hu/lovassportok/fogathajtas/a-magyar-fogathajtas-tortenete-4/>
24. Herneckzy F. (2023): *A magyar fogathajtás történelme V.* Megjelenés: lovasok.hu

- Forrás:<https://www.lovasok.hu/lovassportok/fogathajtas/a-magyar-fogathajtas-tortenete-5/>
25. Herneckzy F. (2023): *A magyar fogathajtas történelme VI.* Megjelenés: lovasok.hu
Forrás:<https://www.lovasok.hu/lovassportok/fogathajtas/fogathajtas-torlenelem/a-magyar-fogathajtas-tortenete-6/>
26. Herneckzy F. (2023): *A magyar fogathajtas történelme VII.* Megjelenés: lovasok.hu
Forrás:<https://www.lovasok.hu/lovassportok/fogathajtas/a-magyar-fogathajtas-tortenete-7/>
27. Herneckzy F. (2023): *A magyar fogathajtas történelme VIII.* Megjelenés: lovasok.hu
Forrás:<https://www.lovasok.hu/lovassportok/fogathajtas/a-magyar-fogathajtas-tortenete-8/>
28. Herneckzy F. (2023): *A magyar fogathajtas történelme IX.* Megjelenés: lovasok.hu
Forrás:<https://www.lovasok.hu/lovassportok/fogathajtas/a-magyar-fogathajtas-tortenete-9/>
29. Herneckzy F. (2023): *A magyar fogathajtas történelme X.* Megjelenés: lovasok.hu
Forrás:<https://www.lovasok.hu/lovassportok/fogathajtas/a-magyar-fogathajtas-tortenete-10/>
30. Herneckzy F./Dr. Pál J. [N. a.]: *Abonyi Imre: Emlékezés a hajtókirályra*
Megjelenés: lovasok.hu
Forrás:<https://www.lovasok.hu/lovasok-a-magyar-lovaskulturaert-program/magyar-lovaskultura/buszkesegeink/abonyi-imre/>
31. *Holland melegvérű-Holland sportló* (2023) Szerző: Lovasok
Megjelenés: Lovasok.hu
Forrás:<https://www.lovasok.hu/lotenyesztes/lofajtak/holland-melegveru-holland-sportlo-dutch-warmblood/>
32. Szerző: Lovasok (2023) *Nóniusz* Megjelenés: Lovasok.hu
Forrás: <https://www.lovasok.hu/lotenyesztes/lofajtak/magyar-lofajtak/noniusz-9013/>
33. *Lipicai fajta története* Szerző: Anonym (2020) Megjelenés: Állami Ménesgazdaság Szilvásvárad
Forrás: <https://www.menesgazdasag.hu/hu/lipicai-lovaink.html>
34. *Lófajtak*, Szerző: Mihók S., Pataki B. (2003) Kiadó: Mezőgazda Kiadó
35. *Lótenyésztők kézikönyve*, Szerző: dr. Bodó I., dr. Hecker W. (1998)
Kiadó: Mezőgazda Kiadó
36. Molnár J. (2007) *Lovasakadémia 14. Fogatlovak kiképzése, idomítása* Mezőgazda Kiadó

37. Pataki B. (2013) *Magyar népi fogatok. Pásztorélet, szekerek, kocsik, fogatolási módok* Mezőgazda Kiadó
38. Pettkó-Szandtner T. (1931): *A Magyar Kocsizás* Szerzői kiadás Megjelenés: Kikunlacháza
39. Prof. Dr. Fehér K. (2024): *A Magyar Fogathajtás Történelméből* Megjelenés: Magyar Lovasszövetség
Forrás: <https://lovasszovetseg.hu/wp-content/uploads/2024/08/A-MAGYAR-FOGATHAJTAS-TORTENELMEBOL.pdf>
40. Prof. Dr. Fehér K. (2024) *VB info* Megjelenés: Magyar Lovasszövetség
Forrás: <https://lovasszovetseg.hu/wp-content/uploads/2024/08/VB-info-8.pdf>
41. SE-TSK Lovaskultúra oktató szak magyar lófajták: *A Lipicai* (2007) Megjelenés: Lovasok.hu
Forrás: <https://www.lovasok.hu/lotenyesztes/lofajtak/lipicai-8887/>
42. *Welsh Póni* (2023) Megjelenés: Lovasok.hu Szerző: Anonym
Forrás: <https://www.lovasok.hu/lotenyesztes/lofajtak/welsh-poni/>

10 Ábrák és Táblázatok jegyzéke

- 1. ábra:** Legsikeresebb Hajtók és Helyezéseik (2020-2024) 20.o.
- 2. ábra:** Bram Chardon legjobb lovai (2020-2024) 20.o.
- 3. ábra:** Koos De Ronde Legjobb lovai (2020-2024) 21.o.
- 4. ábra:** Boyd Exell Legjobb Lovai (2020-2024) 21.o.
- 5. ábra:** Lipicai és KWPN Használat (2020-2024) 23.o.
- 6. ábra:** Lipicai és KWPN Startok (2020-2024) 24.o.
- 7. ábra:** Lipicai és KWPN Átlag helyezés (2020-2024) 24.o.
- 8. ábra:** Összesített start, első öt helyezés (2020-2024) 25.o.
- 9. ábra:** Első öt befutó aránya (2020-2024) 25.o.
- 10. ábra:** Helyezés gyakoriság eloszlása (2020-2024) 26.o.
- 11. ábra:** Legsikeresebb lovak Lipicai (2020-2024) 27.o.
- 12. ábra:** Legsikeresebb lovak KWPN (2020-2024) 27.o.
- 13. ábra:** Legeredményesebb származás Lipicai (2020-2024) 28.o.

14.ábra: Legeredményesebb származás KWPN (2020-2024) 28.o.

15.ábra: Leggyakoribb Származási vonalak sikerességi aránya (2020-2024) 29.o.

1. táblázat: A lipicai fajta törzsménjei 11.o.

2. táblázat: A Nóniusz Törzsmének 14.o.

MATE Szervezeti és Működési Szabályzat

III. Hallgatói Követelményrendszer

III.1. Tanulmányi és Vizsgaszabályzat

6.13. sz. függeléke: A MATE egységes szakdolgozat /

diplomadolgozat / záródolgozat / portfólió készítési útmutatója

4.2. sz. melléklete: Nyilatkozat a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió nyilvános hozzáféréseről és eredetiségéről (módosítva: 2025. október 16.)

NYILATKOZAT

a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió¹ nyilvános hozzáféréseről és eredetiségéről

A hallgató neve: _____Komjáthy Richárd_____

A Hallgató Neptun kódja: _____TMOV7a_____

A dolgozat címe: _____A fogathajtás magyarországi történelme_____

A megjelenés éve: _____2025_____

A konzulens intézetének neve: _____Állattenyésztési Tudományok Intézet_____

A konzulens tanszékének a neve: _____Állattenyésztéstechnológiai és Állatjóléti Tanszék _____

Kijelentem, hogy az általam benyújtott záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem. Továbbá kijelentem, hogy a dolgozat elkészítése során alkalmazott mesterséges intelligencia-eszközök (pl. szöveggenerálás, nyelvi javítás, fordítás, adatelemzés) használata nem helyettesítette a saját kutatási és alkotói munkámat, azok alkalmazását a források között vagy a módszertani részben feltüntettem, és a szakmai-etikai elvárásoknak megfelelően jártam el.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: _____2025____ év _____11____ hó _____07____ nap

Hallgató aláírása

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

NYILATKOZAT

Komjáthy Richárd (név) (hallgató ~~Neptun~~ azonosítója: TMOV7A_) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót¹ áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem³

Kelt: 2025 év november hó 10. nap

belső konzulens

---

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő aláhúzendő.

³ A megfelelő aláhúzendő.

Hallgatók, doktoranduszok nyilatkozata mesterséges intelligencia (MI) alkalmazásáról

1. Általános adatok

Hallgató neve:	Komjáthy Richárd
Neptun-kódja:	TMOV7A
Képzési szint (a megfelelőt jelölje X-szel):	☒ BSc/BA ☐ MSc/MA ☐ Doktori (PhD) ☐ Egyéb: .....
Tantárgy neve/kódja*:	Szakedolgozat- 5. Munkaterv végrehajtása
A munka címe:	A fogathajtás magyarországi történelme

* doktori értekezés esetén nem kitöltendő

2. Nyilatkozat az MI használatáról

Alulírott, etikai felelősségem teljes tudatában az alábbi nyilatkozatot teszem:

(Kérjük, válasszon egyet az alábbi lehetőségek közül!)

A) Nem alkalmaztam mesterséges intelligencia rendszert vagy szolgáltatást.

(Amennyiben ezt jelölte, a további táblázatok kitöltése nem szükséges.)

B) Alkalmaztam mesterséges intelligencia rendszert vagy szolgáltatást.

(Kérjük, töltsse ki a vonatkozó táblázatokat!)

3. A mesterséges intelligencia használatának részletezése

I. TÁBLÁZAT: Asszisztensi vagy kisebb mértékű felhasználás (pl. fordítás, nyelvi korrektúra, ötletelés stb.)

(Ezen felhasználások esetében a konkrét ~~promptok~~ és válaszok csatolása nem szükséges.)

A felhasználás célja	Alkalmazott MI-eszköz neve és verziója	Érintett rész (ha nem a szöveg egészére vonatkozik)
Fordítás, ötletelés	~~Gemini~~	x

II. TÁBLÁZAT: Jelentős tartalmi hozzájárulás (pl. egy teljes ábra vagy egy hosszabb szövegrész generálása)

(Ezekben az esetekben a felhasznált kulcsfontosságú ~~promptok~~ és az MI által adott nyers válaszok dokumentálása és a munka mellékletében való csatolása szükséges.)

A felhasználás célja	Alkalmazott MI-eszköz neve, verziója, elérhetősége	Az érintett fejezet / ábra / táblázat pontos sorszáma	A prompt-naplót tartalmazó melléklet bejegyzésének sorszáma
----------------------	--	---	---

x	x	x	x
---	---	---	---

3/A. Oktató által előírt kiegészítő szabályok (ha vannak)

Amennyiben az adott tantárgy oktatója vagy témavezetője az MI-eszközök használatára vonatkozóan külön szabályokat vagy elvárásokat határozott meg, kérjük, az alábbi mezőben foglalja össze ezeket:

Pl. az MI használatának tilalma bizonyos feladattípusokra; csak konkrét eszköz használata engedélyezett; eltérő hivatkozási elvárások; dokumentációs forma stb.

Oktató vagy témavezető által előírt szabályok:

.....
.....
.....
.....

4. Minden hallgatóra vonatkozó nyilatkozat:

Kijelentem, hogy az MI által esetlegesen generált tartalmakat minden esetben ~~critikailag~~ felülvizsgáltam, szerkesztettem és a munkába illesztettem. A leadott munka minden eleméért, annak eredetiségéért és tudományos helyállóságáért teljes körű felelősséget vállalok. Tudomásul veszem, hogy a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem a benyújtott munkát mesterséges intelligencia detektorral ellenőrizheti, és eljárást kezdeményezhet, amennyiben a nyilatkozatom valótlan vagy hiányos.

Kelt: ...2244 Úri Szentistváni út 11....., 2025. ....11..... hó_07... nap

.....

Hallgató aláírása

Konzulens/Témavezető aláírása